

op zoek naar 'authentieke' ervaringen, met de authenticiteit die de antropoloog voorstaat, kunnen ze niet uit de voeten.¹³

De strijd tegen het toerisme lijkt daarmee op een achterhoedegevecht. In plaats van te fulmineren tegen het *tourist syndrome*, zou het antropologen niet misstaan om de relatie tussen toerisme en lokale transformatieprocessen enerzijds en processen van authentisering anderzijds expliciet tot hun onderzoeksobject te maken.

Noten

1. J. Abbink - Antropologen zijn geen toeristen - In: *FACTA*, 1995, jrg. 3, nr. 4, pp. 2-5.
2. F. Errington & D. Gewertz - Tourism and anthropology in a post-modern world - In: *Oceania*, 1989, jrg. 60, pp. 37-54. N. Graburn - The anthropology of tourism - In: *Annals of Tourism Research*, 1983, jrg. 10, pp. 9-33. V.L. Smith (ed.) - *Hosts and Guests: the Anthropology of Tourism* -

Philadelphia: University of California Press, 1978. L. Turner & J. Ash - *The Golden Hordes: International Tourism and the Pleasure Periphery* - London: Constable, 1975.

3. C. Lévi-Strauss - *Tristes Tropiques* - Penguin: Harmondsworth, 1976, p. 15.
4. J. Krippendorf - *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel* - London: Heinemann, 1987.
5. M. Crick - The Anthropologist as Tourist: an Identity in Question - In: Marie-Françoise Lanfant, John B. Allock & Edward M. Bruner (eds.). *International Tourism. Identity and Change*. London: Sage, 1995, pp. 205-223.
6. J. Galtung, geciteerd in: J. Fabian - *Time and the Other: How Anthropology Makes its Object* - New York: Columbia University Press, 1983, noot 18.
7. Crick op cit. (1995: 216).
8. Cf. C. R. Hatfield - Fieldwork: towards a model of mutual exploitation - In: P.B. Hammond (ed.), *Cultural and Social*

Anthropology: Introductory Readings in Ethnology - New York: Macmillan, 1973.

9. Cf. N. Ex & J. Lengkeek - Op zoek naar het echte - In: *Vrijtijdstudies*, 1996, jrg. 14, nr. 1 pp. 24-43.
10. Cf. O. Pi-Sunyer - Tourism and Anthropology - In: *Annals of Tourism Research*, 1991, nr. 8, pp. 271-84.
11. Cf. J. Urry - *The Tourist Gaze* - London: Sage, 1991.
12. J. Urry - Tourism, Travel and the Modern Subject - In: J. Urry, *Consuming Places* - London: Routledge, 1995, pp. 141-151.
13. E. Cohen - A Phenomenology of Tourist Experiences - In: *Sociology*, 1979, jrg. 13, pp. 179-201. □

Dr. Heidi Dahles is antropologe. Ze is verbonden aan de vakgroep Vrijtijdswetenschappen van de Katholieke Universiteit Brabant en verricht onderzoek naar toeristische ontwikkelingen in Indonesië.

DE AFSTAND TUSSEN ANTHROPOLOGIE EN TOERISME

J. Abbink

Het is bijzonder fijn dat Heidi Dahles met haar reactie de discussie over antropologie en toerisme wil voortzetten. Jammer is echter dat zij in haar betoog een aantal vitale punten laat liggen. Ook leest men er enkele weinig productieve gemeenplaatsen die de meningsvorming nauwelijks verder helpen. De discussie kan hier zeker niet haar beslag vinden, maar ik maak een paar opmerkingen. Met de empirische constatering van Dahles kan men het zeker eens zijn: toerisme is een onstuitbaar fenomeen, een nieuwe vorm van mondiaal en expansief vrijetijds-kapitalisme met soms enige positieve aspecten (maar meer negatieve). Ook zal niemand ontkennen dat de studie van de transformatieve aspecten van toerisme, van 'authentisering' en aanpassing (ik noemde het voorbeeld van de Maasai en Bali) door de vrijetijdswetenschap

of de antropologie dringend gewenst blijft. De invloed van toerisme stelt nieuwe uitdagingen aan de sociale wetenschap. Het is echter misleidend om de gespannen verhouding tussen toeristen en antropologen te willen oplossen door hun onderlinge verschillen te ontkennen. Deze Crick-benadering is niet overtuigend. Dahles verklaart niet voldoende waarom toeristen en toerisme vrijwel universeel bij actieve antropologische veldonderzoekers irritatie en, meer nog, meewarigheid oproepen. Zij verwijst naar een vermeende bedreiging van hun professionele status. Juist het tegenovergestelde is het geval. Vele antropologen met veldervaring zeggen dat zij altijd diepe gêne voelen over de onwetendheid en platheid van vele toeristen, over hun evidente gebrek aan kennis van of echte interesse in lokale cultuur en lotgevallen van men-

sen. (Ik laat hier de vele voorbeelden achterwege - dit is een aparte studie waard). Is het vreemd dat antropologen, die als het goed is een degelijke studie van geschiedenis, taal en cultuur van een of meer onderzochte volken of groepen achter de rug hebben, zich niet in eerste instantie 'verwant' kunnen voelen met deze bezoekers, die menen dat de geldbuidel en een grote mond hun overal toegang verschaffen? Hoe kan men serieus uitweiden over de verwantschap van antropologen en toeristen als de laatsten geen enkel belang hebben bij 'begrip' van de lokale cultuur? Dit is inherent tegengesteld aan de *tourist experience*. Ook als men zich specialiseert in de vrijetijdswetenschappen, moet men dit toch uit ervaring weten. Als er een 'fundamentele' tegenstelling bestaat tussen antropologen en toeristen is het deze: het pogen tot in-

ventariseren, verklaren en begrijpen van sociale en culturele verschillen enerzijds, tegenover het enkel genieten en gebruiken ervan anderzijds. Ja, wij hebben ook carrière-overwegingen, maar niet alleen.

Wij hebben ook interesse en betrokkenheid, en enige systematisch vergaarde kennis en methodisch-kritische aanspraken. Dat die kennis-aanspraken niet voor eens en altijd gezaghebbend kunnen zijn maar kritiseerbaar en weerlegbaar zijn wordt alleen niet begrepen door degenen die zich nooit in elementaire kenleer hebben verdiept. De Galtung-argumentatie is dom, simplificerend en schijnkritisch, en mensen die haar retorisch onderschrijven en citeren houden er zichzelf in de praktijk nooit aan.

Het werkelijk belangrijke punt dat ik in mijn bijdrage¹ naar voren wilde brengen - en ik heb het niet zo bloedserieus bedoeld als het nu allemaal overkomt - is echter het volgende. Wat antwoorden wij de leden van een samenleving die een brandende hekel hebben aan toeristen en hun gedrag, en hun geduld met hen verliezen? De geciteerde Mursi (en Surma) zijn hiervan een voorbeeld. In Dahles' optiek zie ik geen antwoord, maar slechts het gevaar van een sluipende arrogantie: dat wij onderzoekende buitenstaanders weten dat toerisme 'ook goed voor hen kan zijn', en dat de antropologen aldaar 'niets wezenlijk anders doen' dan die toeristen en ook geen wederkerigheid betrachten. Dit is aantoonbaar onjuist. Veel antropologen nemen hun reciproque verplichtingen wel serieus, door een dialoog op gang te houden, door hun kennis ten goede aan te wenden via pleiten bij regeringsinstanties en NGO's, door in de pers te schrijven over problemen van de groepen die ze goed kennen, door het initiatief te nemen tot projecten, door de lokale geschiedenis en

cultuur althans gedeeltelijk op te tekenen, en door zelf goederen naar informanten en hun families op te sturen of van bepaalde assistenten (een deel van) hun opleiding te betalen. Dit wordt normaal niet altijd nadrukkelijk naar buiten gebracht. O.a. in het geval van de geciteerde antropoloog D. Turton weet ik toevallig dat hij op al die fronten actief is geweest. Als

dergelijke onderzoekers op een lijn worden gesteld met toeristen, die denken met het betalen van een kwartje voor het nemen van een foto of een gulden voor een houten artefact sociaal te zijn geweest, is dit een onacceptabele argumentatie, zowel op feitelijke en epistemologische gronden (kan ik hier niet verder op ingaan). Het komt erop aan de mensen met wie wij als antropologen werken serieus te nemen en niet laatdunkend aan hun opinies en gevoelens voorbij te gaan. De analyse die de Mursi gaven van 'het verschijnsel toerist' in

het door mij eerder geciteerde commentaar, is haarscherp en staat nog steeds overeind. Nogmaals, ik zie niet dat Heidi Dahles daarop een antwoord heeft.

Het is trouwens een typisch lege, post-modern aandoende opmerking dat 'authenticiteit' nooit heeft bestaan. Hieruit spreekt niet alleen onwetendheid maar ook een onbegrip over de

dialectiek tussen culturele integriteit (betere term dan 'authenticiteit') en veranderingsprocessen. Wie het laatste boek van Lévi-Strauss (*Saudades do Brasil*, Parijs 1994) kent, zal begrijpen dat bij bepaalde volken wel degelijk een diep gevoel van verlies en teleurgang kan bestaan, en dat er niet altijd interessante en nieuwe transformaties en een 'heruitvinden van traditie' kunnen plaatshebben.

Tenslotte: ik gaf aan het eind van mijn eerste stuk de lezer de raad dicht bij huis te blijven. Dit vond Heidi niet leuk. Daarom in het kader van deze discussie een beter advies: gaat u toch naar de Costa Brava, een goed geoutilleerd oord voor massa-toerisme en vermaak waar van 'authentieke cultuur' nooit sprake is geweest maar waar toch

ook allerlei interessante transformaties vallen te constateren. Zo kunnen de streken waar de bevolking een manifeste hekel heeft aan de toeristen voorlopig gevrijwaard blijven van de banale gevolgen van een opgedrongen mondialisering waarop zij niet is voorbereid.

Noot

1. Oorspronkelijk getiteld *Identiteiten: de antropoloog en de toerist*. De uiteindelijke titel was niet mijn keuze □